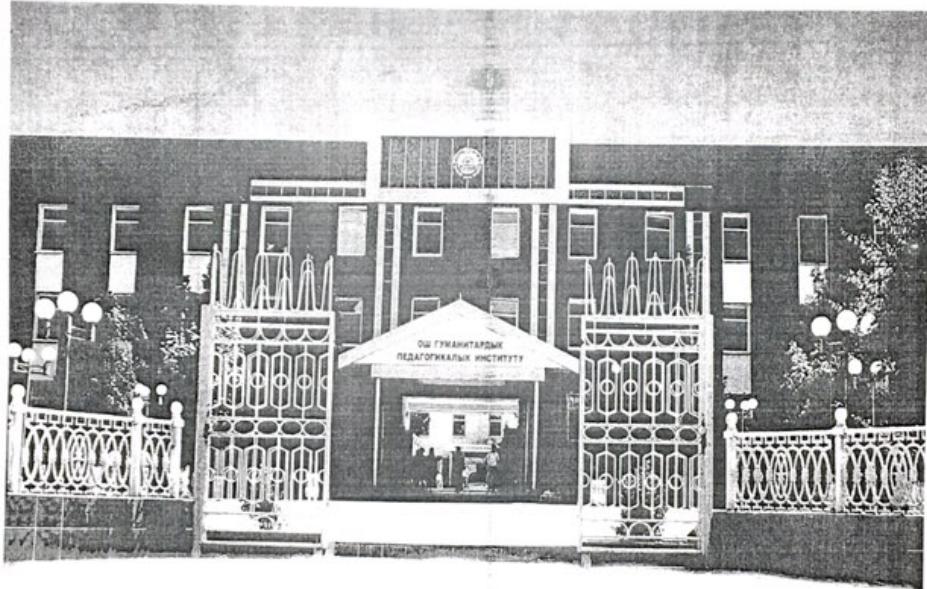

А. Ж. Мырсабеков атындағы
ОШ ГУМАНИТАРДЫҚ-
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТУНУН

ЖАРЧЫСЫ

2012 № 01

ВЕСТНИК

ОШСКОГО ГУМАНИТАРНО-
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
им. А. Ж. МЫРСАБЕКОВА

Ош
жарчысы
нұсқасы
күнінде жарташалған

ISSN 1694-6359

Алмандык
Мырсабеков А.Н.
Жарчысы

А. Ж. Мырсабеков атындағы
Ош гуманитардық педагогикалық
институтуның
ЖАРЧЫСЫ

ВЕСТНИК
Ошского гуманитарно-
педагогического института
им. А. Ж. Мырсабекова

2012

№01

26	Ысакова М.А. - (ОГПИ). Мугалимдин сезимтальдык маданиятын калыптандыруунун технологиясы.....	128
27	Матисаева Б. А. – (ОГПИ). Поэтическая родословная А. Ахматовой. На уроках поэзии не может быть скучно.....	131
28	Калилова К. Ф. – (ОГПИ). Рахманова Э. А.- (ОГПИ). Skill building and process approach to writing.....	135
29	Умарова Р. Н. – (ОГПИ). Башталгыч мектептерде активдүү окутуунун педагогикалык технологиялары.....	140
30	Мурзалиева Дж.Дж.- (ОГПИ). Обучение русскому языку в школе на основе содержательных обобщений как одна из стратегий модернизации современного образования.....	144
31	Садирова П.А.- (ОГПИ). Сабактын эффективдүүлүгүн жогорулатууда Бенджамин Блумдун таксономиясының ролу.....	147
32	Мадраимова Н.С.- (ОГПИ), Рахманова Э.А.- (ОГПИ). Some basic principles for teaching listening.....	152
33	Калдыбаева Ж.А., - (ОшТУ), Султаналиева Н.Т., (ОшТУ). Взаимное подчинение как особый тип синтаксической связи и его изучение в вузе.....	156
34	Ысакова М.- (ОГПИ). Студенттердин билим берүүдөгү компетенттүүлүгү (профессионалдуулугу) жогорку билим берүүнүн негизги сапаты катарында.....	159
35	Шамшиева М.К.- (ОГПИ), Акылбекова Г.Ш.- (ОГПИ). Higher education of creat Britain	163
36	Рахманова Э.А.,- (ОГПИ), Мадраимова Н.С.,- (ОГПИ). Poetry in Teaching Grammar.....	167
37	Тагаева Д. – (ОГПИ). Окуучулардын математикалык чыгармачылык ишмердүүлүк жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн айрым жолдору.....	171
38	Осмонова М.А.- (ОГПИ). Некоторые приемы работы с картинками на уроках английского языка.	174
39	Бакиров Ы.А. Карабаев Ж.А., Г.Т.Тыныбекова – (ОшМСУ), Шамшиева Н.К. –(Ош ГУ). Инновациялык методдорду сабактарда колдонуу	178
40	Авазова Г.Р.- (ОГПИ), Жабыева А.А.- (ОГПИ). The effectiveness of using gestures at the lesson	182

Табият -таануу жана математикалык илимдер

41	Мурзабаев Б.О.- (ОшМСУ), Сабитова Г.Ш.- (ОшМСУ). Компетентностный подход в подготовке будущих учителей биологии.....	185
42	Эргешов И.Э.- (ОшМСУ) Шаймкулова С.М. – ОшМСУ Компетентностный подход в проектировании УМК по естественно научным дисциплинам.....	189
43	Сулайманов Б.И.,- (ОшТУ), Сатиев М.О., - (ОшТУ), Макамбаева Ы.Ж.- (ОшТУ). Синтез экологических чистых веществ и их биологическая активность.....	193
44	Кошуева К.Б.- (ОГПИ), Субанов Т.Т. - (ОГПИ). Ош гуманитардык-педагогикалык институтундагы болочок мугалимдерди даярдоодогу көйгөйлөр.	198
45	Орозов М.- (ОГПИ), Арынбаев Э.- (ОГПИ). Математиканы окутуудагы техникалык каражаттар.....	203
46	Сулайманова Б.- (ОГПИ), Сулайманов Б.- (ОшТУ). Карбон кислоталарды алуу жана алардын касиеттери.....	207
47	Арынбаев Э.К. – (ОГПИ). Информатика сабагында интерактивдуу усулдарды колдонуу...	213
48	Бекназарова Ж.М.- (ОГПИ), Аматова Н.К. (ОГПИ). Билим берүү системасында мектеп программасындагы экологиялык билим жана тарбия берүүнүн зарылчылыгы.....	218
49	Ысаков Т.Ш. - (ОГПИ), Шарип к. А. - (ОшМУ). Интернет байланыштарын жана жаны маалыматтар технологияларын математика сабагында билимди жогорулатуу каражаты катары колдонуу.....	222

Conclusion

Teaching writing skills is particularly important at the initial stage of language learning since it helps students establish a good basis in learning other skills such as reading, speaking and listening. We worked out series of activities for improving students writing skills and combined them with the task given in the textbook. When we analyzed the textbook activities, we found that most of them teach writing in phrases or sentences. The activities which we applied teach students mostly creative writing and make them be more motivated in writing.

Literature:

1. Boden, Margaret. The Creative Mind. London: A bacus, 1998
2. Carter, Ronald. Language and Creativity: the art of common talk. London: Routledge 2004
3. Cook, Guy. Language Play: Language Learning. Oxford: Oxford University Press 2000
4. Jayme Adelson-Goldstein Norma Sharpilo. Oxford Picture Dictionary
5. G.V.Rogova «Methods of Teaching English» Москва «Просвещение» 1983
6. В.Д.Аракина «Практический курс английского языка» Москва Владос 1999
7. Айтиева А.Эб Айтикеева Г.А «Introduction to teaching Methodology. Methodology Curriculum For English Language Teachers»

Умарова Р. Н. - ОГПИ

Башталгыч мектептө активдүү окутуунун педагогикалык технологиялары.

«Если услышу - забуду,
увижу - вспомню,
сделаю сам – пойму»
(китайская пословица)

Азыркы мезгилдерде интерактивдүү окутуу технологиясы деген түшүнүк мектептерде көнери таралууда. Анын маанисин жөнөкөй сөз менен айтканда интерактивдүү окутуу – бул муталим менен окуучунун максаттуу өз ара пикир алышып, аракеттенүү процесси, мугалимдин алдыга койгон максатты аткарууда колдонгон иш-аракеттеринин жыйындиси, же педагогдун сапаттуу иш аракетин илиний жактан долбоорлоп, иш жузүнө ашыруу аракети катары түшүнүүге болот.

Чындыкты, рух-дөөлөттөрүн, илим-билимди, тарбия-таалимди окуучунун башына кургак насаат, жаттатуу жолу менен орнотууга болбойт. Окуучу чындыкка жекече өзүнүн жолу, изденүүсү, жекече эмгеги, түйшүгү, мээнети, пешене тери менен келиши керек. Жекече жол - окуу тарбия жарайында чындыкты таанып билүүнүн мыйзамы. Интерактивдик окутуунун жобосу ушундай. (С. Байгазиев)

Окутуу процессинде технология идеясынын келип чыгышы илимий техникалык теориялык жана практикалык жактан өнүгүшүү менен тыгыз байланыштуу болуп эсептелет. Педагогикалык технологиянын көнери изилдениши XX күлгүмдүн 60-

жылдарынан баштап, Америка Кошмо Штаттарында жана кийин Европа мамлекеттеринин мектептеринде башталган. Педагогикалык технологияларды негиздөөчүлөр: Дж. Брунер, Дж. Кэрролл, Д. Хамблин, Г.Гейс, ал эми Россияда П.Я. Гальперин, Н.Ф.Талызина, В.В.Давыдов, В.П.Бесполько, Ю.К.Бабанский, М.И.Махмутов, М.Н.Скаткин жана башкалар болуп эсептелет.

Азыркы күндө «педагогикалык технология» түшүнүгүнүн педагогика илиминдеги жана билим берүүдөгү статусу так аныктала элек. Педагогикалык технологиянын темендөгүдөй аныктамалары бар:

Педагогикалык технология – окуу процессин жүргүзүүнүн мазмундук техникасы (В.П.Бесполько). Педагогикалык технология – окутуу процессинде пландаштырылган натыйжалага жетүүнүн сипатталышы (И.П.Волков)

Педагогикалык технология – окуу процессин окуучулар үчүн да, мугалимдер үчүн да эң ыңгайлуу кылыш долбоорлоо, уюштуруу жана өткөрүү максатында, ар тарабынан өтө кылдат ойлонулган, биргелешкен педагогикалык ишмердүүлүктүн модели (В.М.Монахов)

Бүгүнкү күндө бир канча окутуу технологиялары көнери колдонулуп келүүдө. Мисалы: И.С.Якиманскаянын «инсанга бағыттай өнүктүрүүчү окутуу технологиясы», В.Ф.Шаталовдун «окутууну интенсификациялоо технологиясы», А.А.Окуневдин «эфективдүү сабактардын системасынын негизиндеги педагогикалык технологиясы», Л.В.Занковдун «өнүктүрүүчү окутуу технологиясы», Ш.А.Амонашвилиниң «гумандык личносттук технологиясы», Б.П.Никитиндин «өнүктүрүүчү оюндар технологиясы» ж.б.

Бир жагынан алганда интерактивдүү ыкмалар окутуунун коммуникативдик принципин толук кандуу ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берсе, экинчи жагынан практикалык тажрыйба сезсүз турдө интерактивдүү иштердин байланышынын аркасында өзгөчө мунеззә ээ экендиги менен баалуу. Себеби бир кылка түзүлгөн, коңдој оқшош тажатма сабактардын ордуна интерактивдик ыкмалар пайдаланылган сабактардын болушу учурдан негизги талабы болуп саналат.

Интерактивдик усулду тандоонун себеби окуучулардын демократиялык, коомдук зор катышуу көндүмдөрүн иштеп чыгууга жана моделдештируүгө өбөлгө түзөт. Эгер сабак учурунда окуучулар ортосунда, ошондој эле окуучулар менен мугалимдер ортосунда карым-катыш жогорку дөнгөлдө жүрсө, биз мындай окутууну жана сабак берүүнүн интерактивдүү деп атайдыз. Мындай карым-катыш адатта кайсы бир проблеманы кантитп чечүү керек жана сунуш кылган чечим канчалык алтылыктуу болоору талкуу түрүндө болот. Мындағы эн башкы нерсе маселени чечүү процесси анын жообундай эле мааниге ээ. А түгүл кээде андан да манилүү экендиги. Себеби интерактивдүү усулду колдонуудагы биздин максат, окуучуларга маалымат берүү эле эмес, ез алдынча тааныш билүү көндүмдөрүн да калыптандыруу болуп саналат. Активдүү окутууда мугалим сабакта бүт эле езу сүйлөй бербейт. Мугалимдин жаңыча ролу – модератор, менеджер. Эми мугалим окуучуларга билим гана бербестен, тартипке чакырбастан, каталарын ондобостон, чечим кабыл алат. Ал доскада жалгыз турган демилгечи гана болбостон, модератор болгондуктан, билимди табуу стратегияларын тааныштырат, кенеш берет жана байкоо жүргүзөт. Ал – менеджер

катары окуучулардын окуу ишин уюштурат, алардын иш аракетин координациялайт, жетишкен ийгиликтерге комментарий берет жана өзү да педагогикалык ишке катышат.

Ошондой эле мугалим өз кесибинен улам, окуучуга эмне керек, эмненин кереги жок экенин, эмнени жаттаарын, эмне экинчи орунда экендигин билет. Ошондуктан Януш Корчак сыйктуу гуманист да: «Менимче, баланын талашсыз укугу – өз оюн айттуу. Ал жөнүндө биздин талкууда жана сүйлөшүүлөргө активдүү катышууда эмне биринчى деген түшүнүк дагы деле тактала элек. Качан биз анын сыйына жана ишенимине арзыганда, ошондо ал бизге ишенип, өзүнүн укугу эмне экендигин айтат, ошондо табышмак да, катачылык да азаят» - деп мойнуна алган. (Корчак, Я., 1980, 10-бет).

Окуучулардын билиминин жана тажрыйбасынын манилүүлүгүн таанып билүү, сабак берүүнүн мүмкүнчүлүгүн байытат жана кеңейтет. «Менин ишим, - деп жазат Амонашвили Ш. А., - балалыктын жашоо тажрыйбасынын байышына, балдарга жардам берүү, анткени, баланын жашоо тажрыйбасы канчалык көп кырдуу болсо, анда ал адамзаттын ийгиликтүү бай тажрыйбасына ээ болот.» (Амонашвили. Ш. А., 1986, 11-бет)

Мектепте активдүү окутуунун жардамы менен балдардын гуманисттик мамилелеринин калыптанышына жол салууга болот. Төмөндө берилген көнүгүүлөр, окутуунун активдүү ыкмалары, класстагы кызматташуунун өнүгүүсү үчүн окутуунун бардык баскычтарында, айрыкча башталгыч мектептерде кеңири колдонууга болот.

Жаңы окуу жылымын башталышындағы сабактын жана чейректин, иш жумалыгынын башталышын абдан манилүү. Мына ушундай учурларда башталгыч класстардын окуучуларына темендөгүдөй көнүгүүлөрдү колдонуу бир топ ийгиликтерди жаратаары шексиз. Класска жаңы окуучулар келишет. Балдарды тезирээк класстагы окуу жумушуна аралаштыруу үчүн «коншу үстөл» деген көнүгүүнү сунуш кыдам. Балдар отургучта тегерете отурушат, мугалимдин оң жагындагы бир отургуч баш турат. Ал минтип айтат: «Менин он жагымдагы отургуч баш турат, ага биздин жаңы окуучубуз Мараттын отурушун каалайм!». Марат баш отургучка барып отурат, эми бошогон отургучтун жаңындагы окуучу айтат: «Менин он жагымдагы отургуч баш. Мен ага Айдайдын отурушун каалайм!». Көнүгүү ушинтип улана берет.

«Уичукпас диктант» көнүгүүсү. Классты топко бөлүп жана ар бир топко текст же сүрөт тараткыла. Алар 5-10 мүнөт сүрөттү карайт, андан соң жаңсо жана кыймыл аракеттердин жардамы менен (тексттеги же сүрөттөгү) кырдаалды ойноп беришет. Көрүүчүлөр сүрөттү атап, аны чечмелеши керек. Сүрөттү карап бүткөндөн кийин топ, өзүнүн сүрөтүн (текстин) даярдап, андан соң көрсөтөт.

«Жылуу сөз көнүгүүсү». Балдар тегерете отурушат. Мугалим: «Ар бириңер бири-бириңерге жылуу сөз айттуу мүмкүнчүлүгүнөр бар. Келгиле, сабак жакшы жана көңүлдүү башталышы үчүн ар бириңердин көнүлүнөр ачык болушуна аракет кылалы. Кана, кимге жылуу сөз айтасыңар, тандагыла. Анда эмесе, көнүгүүнү баштадык», - дейт.

Текст менен иштөө окуучулар үчүн манилүү жана мугалимдер үчүн татаал. Мугалим текстти талдаап, ал эми окуучулардын көпчүлүгү зеригип отурган учурду

байкоого болот. Мындај учурда «Өзүндү злестет» көнүгүүсү балдардын өз оюн байланыштуу айтып берүү, өзүнүн айткандарын баалоо, логика-грамматикалык байланыштарын өнүктүрүүгө жардам берет жана ал окутандын так жана толук айтып берүү көндүмдердү иштеп чыгуусуна багытталат. Мугалим ташырма берет:

1. 8 сүйлөмдөн турган ангеме жаз;
2. Ар бир сүйлөмдө төрттөн кем эмес сөз болушу керек, мында байламталар да өз алдынча сөз катары эсептелинет;
3. Ар бир сүйлөмдө төмөндөгү сездер (сөздөрдүн бири) болушу керек: алгач, анан, андан кийин, кийин, жана ақырында;
4. Учунчү пункттагы сездердүн ордун алмаштырууга болбайт.

Мугалим теманын же кейгэйлүү суроонун атын атайт, мисалы, «мышык ойгонуп жатканда эмне кылат?».

Аңгеме мугалим, автор (өзүн өзү баалоо) жана учунчү адам тарабынан (класстагы окуучу) пикир жазуу формасы менен бааланат жана аятында баа коюлат. Эне тил сабагында оозеки кепти өнүктүрүүгө көп көнүл бөлүнөт. Бул учурда төмөндөгү көнүгүүлөрдү колдонуу бир топ натыйжалуу болот.

«Бул эмне экенин тап» көнүгүүсү. Алып баруучу кайсы бир буюмду ойлоп таап, анын 5-6 касиетин, сапатын айтат. Балдар аны табышы керек. Мисалы, алыш баруучу айтат: «Ышкырат, согот, жулат, кетөрөт ...». Ойногон бала колун кетөрүп жооп берет: «Куюн». Эми алыш баруучу куюнду мүнездөгөндөй тиешелүү сезду тандоону сунуш кылат. Анан сабакты өтсө болот же дагы бир жолу ойноого болот, мында мурунку тапкан бала жетекчи болот.

Окуутулардын ой жүгүртүү, чыгармачылык тез кабыл алуу жана чечимге келүү сяктуу касиеттерди жана жөндөмдөрдү өркүндөтүү учун төмөнкү көнүгүүлөрдү пайдаланууга болот. **Күзгү усулу.** Бул усулду окуучулардын «Ымдоо тилин» өрчүтүү жана өркүндөтүүде пайдаланылат. Эки окуучу бетме-бет турушуп, анын бири кандайдыр бир кыймыл жасайт, аны экинчиси кайталайт, андан кийин алар орун алмашышат.

Кыйышык күзгү усулу. Мында бир окуучунун жасаган кыймылына, анын маңдайында турган экинчиси ага тескери кыймыл жасоо менен жооп берүүсү тийиш.

«Ойлон – оюонду ортого сал - талкуула» көнүгүүсү. Мында, мугалим класска суроо берип, ойлонууга убакыт чектейт. Ар бири өз алдынча суроого жооп издешет жана өзүнүн оюн (жообун) жанындагы окуучуга айтат. Андан кийин суроо тайпанын бардык мүчөлөрү тарабынан талкууга алынат да, алар жалпы бир чечимге келишет, пайда болгон келишпөөчүлүкту белгилеп көрсөтүшөт.

«Ойлон – жаз - талкуула» көнүгүүсү. Бул жогоруда айтылган усулдун бир аз өзгөрүлгөн варианты. Мында, окуучу өзүнүн оюн жекече кагазга жазат. Андан кийин ар бир окуучу өзүнүн оюн жанында отурган тайпанын мүчөсүнө айтып, маселени (суроону) экөө талкуулашат жана жазуу түрүндө алардын жалпылыгы айтылат. Ал жуптун чечими тайпанын башка мүчөлөрүнө талкууга коюлат. Натыйжада тайпанын мүчөлөрүнүн жалпы ою бир барак кагазга жазылып, класста бардык окуучулардын катышуусу менен талкууланат.

Бул макалада активдүү окутуу дидактикасынын психологиялык-педагогикалык негиздерин кароодо Германиядагы башталгыч мектептердин педагогикалык иштериндеги мисалдар Ю.В.Койнова-Цельнердин «Башталгыч мектепте активдүү окутуунун педагогикалык технологиялары» деген эмгегинен көлтирилди. Бул активдүү окутуупун педагогикалык технологияларын биздин башталгыч класстардын мугалимдери да өзүнүн педагогикалык иштеринде колдонуу менен өткөрүлгөн сабактары окуучуларга гана эмес, мугалимдерге да кызыктуу жана жемиштүү болот зле. Ошондуктан, жогоруда берилген технологияны бир предметке гана колдонуу менен чектелбегиле. Өз окуучуларыңыздын жардамы менен жана башка сабактарда окутуунун ар түрдүү баскычтарында бул технологияларды өнүктүргүлө. Себеби, активдүү окутуу учун педагогикалык технологиялар универсалдуу.

Колдонулган адабияттар:

1. Койнова – Цельнер Ю. В. «Башталгыч мектепте активдүү окутуунун технологиялары». Бишкек-2011.
2. Т. Султанбаев, Б. Зулуев «Окутуунун интерактивдик усулдары». Ош шары-2009.
3. Эл агартуу. 2008-жыл. 1-2. 61-бет.
4. Эл агартуу 2009-жыл. 5-6. 33-бет

Мурзалиева Дж.Дж.-ОГПИ

Обучение русскому языку в школе на основе содержательных обобщений как одна из стратегий модернизации современного образования

Статья посвящена научно-методическим проблемам перехода к новым развивающим моделям обучения русскому языку в школе на основе содержательных обобщений.

Макала илимий-методикалык проблемалардын мазмундуу жалпылоонун негизинде мектептеги орус тилин окутуу онугуу моделдөрине оттуу жолу арналган.

Вопрос о том, каким должен быть современный урок, в том числе и урок русского языка, звучал довольно давно и в разные периоды имел разные отклики в педагогических кругах. Однако, несмотря на все это, однозначных и вполне обоснованных ответов на него так и не было получено. Да это и понятно: ведь на успешность построения и проведения уроков влияет множество факторов, большинство из которых образуют определенную систему взаимосвязанных и взаимозависимых причин, положений и следствий, которые так или иначе влияют на теорию и практику этого сложного педагогического явления. И хотя основные положения школьного урока из года в год повторяются, являясь в определенном смысле базовыми (фундаментальными), каждый последующий значимый этап в развитии системы образования и общества в целом вносит в концепцию урока свои коррективы и такие